

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.1, november 2012

Indledningen er redigeret af Holger Berg og Johnny Kondrup

Tilsyn ved dr.theol. K.E. Bugge

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole

ved Henrik Yde

Indhold

- 1 Et bestillingsarbejde
- 2 Norge 1837
- 3 Latinen
- 4 Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole
- 5 Den Constitutionelle
- 6 Morgenbladet
- 7 Statsborgeren
- 8 Efterspil
- 9 Anvendt litteratur
 - 9.1 Trykt
 - 9.2 Utrykt
- 10 Anvendt webside

1 Et bestillingsarbejde

Den 11. juli 1837 skrev Grundtvig til sin ven Gunni Busck:

“Bogtrykker *Grøndal* fra *Christiania* var hernede [forleden] og forespurgde, om jeg vilde lade ham udgive den tredie Deel af min historiske Haandbog hos ham. Det var nu Noget, hvorom det i alt Fald ei nyttede at tale, da den skal skrives først, hvad ei kan gøres enten paa en Eftermiddag eller i et heelt Kobbelt Hundedage, men da jeg hørde, det ikke var saameget Haandbogen i Historie som en Bog af mine, han var opsat paa, fandt jeg, at en lille Samling af mine adspredte Digte kunde vel nok komme ud i *Christiania*, hvor de vel var udsat for Trykfeil men i det mindste fri for Streger, og det blev da besluttet; men som den ene Tanke kalder ad den Anden, faldt det mig ind, at en lille bitte Bog til de dristige

Nordmænd om en 'Norsk Høiskole' kunde dog vist aldrig skade og maaske, under nærværende Omstændigheder, gjøre og gavne eller dog synes at gjøre meer, end Man skulde troe, og den skrev jeg da, udmærket lille, saa jeg venter den med første Dampskib" (Busck 1878, s. 199 f.).

Læs mere

Datoen for Grøndahls besøg kendes ikke; ordet "forleden" kunne både betyde 'for få dage siden' og, mere ubestemt, 'for nogen tid siden'.

Grundtvig undgik ganske rigtigt i første omgang den danske censur "Streger", men da nogle eksemplarer af *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole* blev udbudt til salg i København, slap han ikke for besværligheder med den censur, han havde været underkastet siden 1826. Se herom Busck (1878) s. 203 f., Grundtvig (1882) s. 198 f., Grundtvig (1926) s. 284-286 og Grundtvig (1968) 2, s. 299. Ud over politiet synes ingen i Danmark at have interesseret sig for værket; det blev ikke omtalt i den danske presse.

Forbindelsen mellem Grøndahl og Grundtvig går via den navnkundige norske pietistiske lægprædikant Hans Nielsen Hauge og kredsen omkring ham. Christopher Grøndahl var fra sin ungdom stærkt præget af Hauge, og Grundtvig og Hauge selv havde, indtil Hauges tidlige død i 1824, haft et hjerteligt forhold til hinanden.

Læs mere

Hauge gengældte den unge Grøndahls hengivenhed, tog ham i 1800 med til København og fik ham sat i bogtrykkerlære – Hauge interesserede sig selv for faget og lærte sig, for at kunne trykke sine egne skrifter, bogtrykker- og bogbinderkunst som autodidakt. 1812 fik Grøndahl sit eget trykkeri i Christiania. Han bestred gennem årene talrige tillidshverv og politiske poster og blev en højt anset mand.

Om forholdet mellem Hauge og Grundtvig, se Albeck (1955) s. 134 f. og Skrondal (1929) s. 54 f.

Den 'historiske håndbog', Grøndahl havde efterspurgt, var *Haandbog i Verdenshistorien*, hvis tredje og sidste bind udkom i tre hefter 1842, 1843 og 1856 i København. Den omtalte digtsamling blev derimod snart sat sammen og udkom som aftalt i Christiania, det nuværende Oslo, med Grøndahl som forlægger: *Nordiske Smaadigte* (1838). Og *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole* blev antagelig skrevet hastigt på nogle julidage i 1837 og trykt samme måned.

Grundtvig kunne i øvrigt have sparet sig sin nedladende bemærkning om faren for 'trykfejl'. Grøndahls bogtrykkeri var Norges fineste, og blandt hans betroede opgaver var den prestigøse trykning af bibler og af Stortingets publikationer. Grøndahls sats af Grundtvigs lille værk er tværtimod bemærkelsesværdig derved, at den ikke rummer en eneste tekstfejl. Måske med undtagelse af én, som Grundtvig selv var årsag til.

Læs mere

Den 12. oktober 1837 svarer Grøndahl på et brev fra Grundtvig:

“For nøiagtig Correctur [af *Nordiske Smaadigte*] skal jeg gjøre mig al mulig Umage. [...] Hvad den Side 23 i Deres Skrift om en Norsk Høiskole bemærkede Trykfeil angaaer, da er Skylden for Samme ikke min, men Manuscriptets, thi deri staaer tydelig afskæres” (Grundtvig-arkivet, fasc. 443.19.a).

Striden synes at dreje sig om ordet ‘afskæres’ i følgende bisætning: “og om end alt Haab om videnskabelig Glands derved afskæres for Norden” (s. 23). Grundtvig har muligvis savnet et stumt i: ‘afskiæres’, eller han har villet have verbet i præterium: ‘afskares’. Men den stolte bogtrykker hævder altså at have sat og trykt, hvad manuskriptet, dvs. Grundtvig selv, har anført.

Hverken Grundtvigs brev til Grøndahl eller manuskriptet til *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole* er bevaret.

2 Norge 1837

Til forståelse af den norske reception af Grundtvigs værk skal der her anføres nogle få træk af den samtidspolitiske situation i Norge.

Hvad angår Grundtvigs generelle forhold til Norge henvises læseren til faglitteraturen om de venskaber, han som alumne på Valkendorfs Kollegium 1808-1811 havde knyttet med derboende nordmænd, hans senere vidtforegnede norske vennekreds, udbredelsen af hans værker i Norge samt den særlige udformning, grundtvigianismen fik i Norge, osv. (således Albeck 1955, Golf 2001, Johansen 1950, Skrondal 1929 og Thorkildsen 1996).

Norge var som selvstændigt land i nyere tid en ung nation. I hele perioden 1380-1814 havde landet været underlagt Danmark, og først ved freden i Kiel efter Englandskrigene 1801-1814 havde Norge fået sin selvstændighed. Men allerede fra april 1813 havde prins Christian Frederik, den senere danske konge Christian 8., som ung statholder i Norge støttet de norske ønsker om selvstændighed. Den 17. maj 1814 underskrev han den meget liberale Eidsvoll-forfatning og blev herefter valgt til konstitutionel konge af Norge; efter samtidens europæiske målestok var Eidsvoll-forfatningen med sin inspiration fra oplysningstidens tanker om folkesuveræniteten, menneskerettigheder og magtdeling enestående fri. For at afværge en krig med Sverige måtte Christian Frederik imidlertid abdicere allerede seks måneder senere, hvorefter Norge indgik i en ufrivillig personalunion med Sverige og måtte underordne sig svensk udenrigspolitik. Den svenske kong Karl 13. blev herefter også konge af Norge. Han efterfulgtes 1818 af Karl 14. Johan, i Norge kaldet Karl 3. Johan. Men Stortinget beholdt sin lovgivende magt under personalunionen, omend ikke uden sværds slag.

Grundtvig hævder, at han kun havde “en meget dunkel Forestilling om Sammensætningen af det *Norske Storting*” (s. 17). Han har dog højst sandsynligt været orienteret om den generelle politiske situation i Norge og om ‘Bondestortinget’, den almindelige betegnelse for det Storting, som blev valgt i 1833, og som repræsenterede et politisk gennembrud for den norske bondebevægelse. Antallet af bonderepræsentanter gik ved dette valg brat frem fra 21 til 45, så de fik flertal over for embedsmændene, hvis antal tilsvarende faldt fra 43 til 35.

Derimod *kan* han muligvis have været mindre orienteret om udfaldene af Stortingsvalget februar-juli 1836 – dette Storting opløstes af kong Karl 3. Johan samme år – og af det nyligt afholdte ekstraordinære Stortingsvalg oktober 1836-januar 1837.

Med opløsningen af Stortinget i 1836 havde kongen søgt at hindre vedtagelsen af et vidtgående kommunalt selvstyre, den såkaldte formandskabslov. Det nyvalgte Storting viste sig imidlertid at være endog mere radikalt end det opløste, og tinget vedtog reformen i januar 1837. Karl 3. Johan måtte bøje sig, og formandskabsloven førtes ud i livet med en omfattende decentralisering af magten i det udstrakte land til følge.

Når Grundtvig hævdede kun at have “en meget dunkel Forestilling” om norske parlamentariske forhold, skyldes det nok snarest, at han ikke ønskede at blive blandet ind i dem. Personligt var han tilhænger af enevælden som politisk styreform; men blandt hans norske præstevener fandtes der både glødende demokrater og stive konservative (Skrondal 1929, s. 74 og 89). Og atter andre norske venner – især kredsen omkring Solem-familien i Christiania – holdt ham pr. brev ganske godt underrettet om begivenhederne.

Læs mere

Ægteparret Randi og Arent Solem havde boet i Christiania siden 1824, og deres hjem udgjorde det gæstfrie centrum for den lokale haugianske bevægelse. Også bogtrykker Grøndahl hørte til denne inderkreds, som desuden nærrede varm interesse for Grundtvigs værker. Fabrikant og købmand Arent Solem hørte til den oprindelige kreds omkring Hans Nielsen Hauge, men hustruen Randi var i åndelig henseende den ledende. 26 år gammel havde hun i 1802 af Hauge selv fået status som ‘ældste’ eller en ud af 30 ledere af det haugianske vennsamfund; Huges positive syn på kvinders rolle i det religiøse liv var højst usædvanligt. Solem-parret havde stået i brevveksling med Grundtvig siden 1827 og samlede i deres hjem mange af dem, der senere blev grundtvigianismens bannerførere i Norge. Generelt var der et vist personsammenfald mellem de større byers haugianere og tilhængerne af Grundtvig.

Brevene til Grundtvig fra Solems befinder sig i Grundtvig-arkivet, fasc. 443.39-41.

3 Latinen

Også uddannelsespolitisk var Norge i gæring, ikke mindst hvad angik det klassiske dannelsessprog latin på universitetet i Christiania og i de lærde skoler.

På universitetet havde brugen af latin som eksaminationssprog længe været under angreb, og i nogen grad var skytset hertil hentet fra Grundtvig (Skrondal 1929, s. 81-83). Nogle ønskede af nationale årsager de klassiske sprog helt eller delvis erstattet af 'gammelnorsk' på universitetet. I den liberale oppositionsavis *Morgenbladet* krævede andre latinen helt afskaffet, ikke blot på universitetet, men også i de lærde skoler.

Latinskolerektor Fr.M. Bugge anbefalede i en rapport bestilt af regeringen en latinundervisning til de lærde skoler, som i lighed med den preussiske og i modsætning til den hidtidige norske undgik mekanisk terperi og var "langt mere *praktisk*" (Bugge 1839, 2, s. 74).

Over for disse reformkræfter stod konservative classicister og intellektuelle, heriblandt en del af Grundtvigs præstevener, for hvem latin var og blev dannelsens sprog. De fandt det desuden vigtigt at fastholde det gamle kulturelle fællesskab med Danmark. På dette tidspunkt samledes de om bladet *Den Constitutionelle*.

I dette højspændingsfelt mellem norsk, dansk og latin landede nu Grundtvigs lille kampskrift.

4 Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole

Grundtvigs første (som bog trykte) højskoleskrift, *Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet* (1836), var skrevet i glæde over, at man med de rådgivende stænderforsamlinger, der kom i funktion fra 1835, efter Grundtvigs opfattelse omsider havde genetableret Danmarks 'naturlige', 'ældgamle' forfatning. Det første skridt hertil var indførelsen af enevælden i 1660-1661, som gjorde kongen fri fra hensyn til adelens og gejstlighedens særinteresser; det andet og endelige skridt var oprettelsen af de rådgivende stænderforsamlinger – af Grundtvig kaldet 'folke-' eller 'statsrådet' – som et høringsorgan. Hermed kunne nu en 'fri folkestemme' rådgive en 'fri konge'.

Den skole, Grundtvig forestillede sig, var "en *Høi-Skole* for vor *borgerlige Ungdom*, hvorved *den* Dannelse og Oplysning, vi maae ønske baade hos *Stats-Raadet* og Dets *Vælgere*, omhyggelig fremmes" (1836, s. 40): En højere læreanstalt, et akademi uafhængigt af Københavns Universitet, som en forudsætning for, at folket virkelig også fremover ville komme til *orde* i 'folkerådet'.

Mere præcist skulle man på denne *danske* højskole – i modsætning til den latinske, dvs. universitetet – "være saa godt som mueligt oplyste om *Folke-Naturen*, *Stats-Forfatningen* og *Fæderne-Landet i alle Henseender*" (1836, s. 57). Den danske højskole skulle altså være en *statsborgerskole* – en medborgerskole ville man vel kalde den i dag.

Med *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole* henvendte Grundtvig sig imidlertid til et folk, der ikke blot havde rådgivende organer over for en enevældig konge. Nordmændene havde et egentligt parlament med lovgivende myndighed, Stortinget, stærkt nok til at bøje en konges vilje, som det netop var demonstreret i januar 1837 med formandskabsloven. Det var måske ligefrem derfor, Grundtvig i sit brev til Gunni Busck 11. juli havde kaldt nordmændene 'dristige'.

Grundtvig havde i 1832 generelt erklæret, at han ikke var "nogen Ven af Rigs-Dage, men da de høre til Dagens Orden, skulde man dog indsee, at uden en hensigtsmæssig Dannelse af alle dem, der skal kunne være Medlemmer af Folke-Forsamlingen, maae de blive en Ulykke for Staten" (1832, s. 28). Men om en hensigtsmæssig dannelse af Stortingets medlemmer indeholder *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole* ikke et ord.

Også her må det være for at undgå beskyldninger om at blande sig i norske politiske anliggender, at han i stedet blot hævder sin generelle idé: En højere læreanstalt, hvor det hele skulle dreje sig "om *Folkets* og *Landets* og *Moders-Maalets* Natur og Beskaffenhed, nærværende Tilstand og *naturlige* Forbedring og Fremgang" (s. 9), altså "disse enhver Borger magtpaaliggende Ting" (sst.). Man skulle her beskæftige sig med almenvellet, "*hvad* der virkelig for *Nordmænd* er *fælles Bedste*" (s. 3).

Det er i det hele taget bemærkelsesværdigt, at Grundtvig kun i forbigående nævner det norske parlament (s. 17): Dels stiller han sig skeptisk overfor, om oprettelsen af en folkelig højskole i Norge burde være et statsanliggende, en sag for Stortinget, dels koketterer han som nævnt med kun at have en 'meget dunkel' forestilling om Stortingets sammensætning. Hvorpå han konstaterer det selvindlysende, at Stortinget ikke hidtil har taget initiativ til at oprette en folkelig højskole efter hans idé. Derfor måtte den norske højskole i modsætning til den danske rejses på privat initiativ og for private midler (s. 17 f.). (At appellere til svenskekongen om støtte til en norsk-national højskole er næppe faldet Grundtvig ind.)

Dog vovede han året efter i fortalen til *Nordiske Smaadigte* at anføre dét argument for folkelig dannelse i Norge, at "*Folkestemmen* er *Landslov*" (1838, s. XVI), altså at Stortinget havde den lovgivende magt og, underforstået, burde bruge sin magt til at fremme denne gode sag.

5 Den Constitutionelle

Allerede *før* sin officielle udgivelse vakte Grundtvigs lille pjece opsigt i Norge.

Mandag den 29. juli 1837 kunne *Morgenbladet* oplyse, at værket nu var udkommet og solgtes hos udgiveren, bogtrykker Grøndahl. Men så længe kunne ikke alle blade vente.

Den 20. juli – ikke 20. august som anført i Skrondal (1929), s. 86 – reagerede *Den Constitutionelle* med en anonym omtale (anonymitet var almindelig), opsat som ugens sensation: Artiklen fyldte hele forsiden og et stykke af side 2. *Den Constitutionelle* var som nævnt talerør for den klassicistisk orienterede norske

intelligentsia og embedsmandsstand, en konservativ ugeavis.

“*Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole*; fra Nik. Fred. Sev. Grundtvig.

Denne Overskrift er Titlen paa en Brochure paa 24 Sider, der i disse Dage er udkommet hos Grøndahl i Christiania. Skriftet selv er ligesaa gaadefuldt som Titlen, det har kun Interesse som Bidrag til Characteristiken af den mærkværdige Forfatters Personlighed og Omveltningerne i hans gjærende og hvileløse Aand. Den hele Udvikling i Skriftet hviler paa og bæres af hans noksom bekendte fanatiske Had til det romerske Folk, det romerske Sprog og den romerske Literatur og deres Indflydelse paa den europæiske Cultur og Dannelsesanstaltens Tilstand og Retning, og forsaavidt stemmer Skriftets Tendents som negativ og polemisk ganske med Forfatterens ældre Anskuelse. Men Skriftets positive Side, det som han vil have sat i Stedet, staaer i en saadan Strid med hans ældre dogmatisk-spiritualistiske System, at man snarere maatte antage en Saint-Simonist end en orthodox Theolog som Forfatter. Forsaavidt som det kan sluttes af nogle forblommede Ytringer i Skriftets Begyndelse synes han at erkjende at han indtager et andet Standpunct end i sit Livs yngre Perioder.”

Læs mere

“Saint-Simonist”: egentlig tilhænger af den franske utopiske socialist Henri de Saint-Simon. Her i betydningen samfundsomstyrter, revolutionær.

Herefter bringes et længere citat fra værkets første sider, og artiklen slutter med at “anføre nogle Brudstykker af dette lille Skrift, hvoraf man omtrent kan danne sig en ligesaa god Forestilling om den Høiskole, som Hr. Grundtvig vil have oprettet i Norge, som af Bogen selv”.

Ved med det første citat at rive Grundtvig hans ungdoms bibelfundamentalisme og tilbageskuende sværmeri for nordisk oldtid – “Forfatterens ældre Anskuelse” – i øjnene, søgte bladet at fremstille hans idé om en folkelig højskole for det *nutidige* samfundsliv som letbenet og inkonsekvent.

Men hvad der faldt dette blad for brystet var vel egentlig, at Grundtvig foreslog videregående undervisning af bønder – uden om latinskolerne og universitetet.

6 Morgenbladet

I det liberale dagblad *Morgenbladet* hed det anderledes velvilligt og i udtalt opposition til *Den Constitutionelle* i et indlæg 31. juli 1837, ligeledes anonymt:

“Indsendt.

Et saare mærkeligt [dvs. bemærkelsesværdigt] lidet Skrift er udkommet i disse Dage fra Pastor Grundtvig i Kjøbenhavn med Titel: ‘*Til Nordmænd om en norsk Høiskole*’. Vel har jeg hørt, at ‘*Den Constitutionelle*’ skal have udtalt om dette Skrift en, som den sædvanligt, imperativisk Kjendelse, men jeg haaber, at ingen Upartisk og for Fædrelandets stigende Vel Følende vil lade sig forblinde af en Dom, der oftere er befundet ugrundet. Vel er der Adskilligt i Skriftet, som er dunkelt, og Meget, som kunde tiltrænge en nøiere Udvikling, men det Hele viser en Sands for Folkeoplysning, der just er Norges store Trang, og en Liberalitet, der er undfanget i dens europæiske Hjem,

England, og stunder efter en kraftfuld Bevægelse.

Vor nuværende Forfatning kræver en stigende Oplysning i *Folket*, ei blot hos Embedsmændene. Saaledes, som vort Universitet nu er, aldeles dannet efter det danske, optager det ingen Anden, end den, som er dimitteret fra Latinskoler, og der har opofret sin bedste Dannelsesetid til at skrive og læse Latin. Lad det nu end staae uafgjort, om Classikernes Studium er det bedste Dannelsesmiddel for Lærde, eller som Hr. G. siger Pag. 13, 'for Præster, Amtmænd, Fogder eller andre Embedsmænd', kan der dog ikke være Tvivl underkastet, at det aldrig kan blive det for Folket, hvis Børn ikke kunne tilbringe deres bedste Barndoms- og første Ungdomstid i de lærde Skoler, uden at 'hele Folket maatte sulte ihjel, hvis ikke et andet Folk var ædelmodigt nok til at give dem et vist Levebrød', som havde udholdt den møisommelige Skolegang og glimrende Examen.

Dersom nu Folket skal kunne sende fuldkommen uafhængige Mænd til Stortinget, behøves jo dog sandelig en nærmere Vei til den Dannelse, som hører hjemme der, end den, som nu kjendes, og en saadan er jo den 'folkelige Høiskole', som Pastor G. omhandler. En Høiskole, hvor hver ung Mand, der medbragte de nødvendigste Forkundskaber, kunde erholde den borgerlige Dannelse, som var ham i en borgerlig Stilling, som Folkets Mand – ikke Embedsmand – nødvendig. At Fædrelandets Sprog, Historie og Forhold paa en saadan Høiskole maat[t]e blive de vigtigste Læregjenstande, følger af sig selv. En saadan Idee af et Genie som Pastor G. kunde vel fortjene en alvorlig Prøvelse og en grundig Bedømmelse. For ham staaer den saa lys og klar, at han troer med faa Ord at kunne meddele det fulde Lys, som den har for ham selv. Dette er ikke vel muligt, og saaledes bliver der megen Dunkelhed i hans Skrift, som blot ved en tydeligere og klarere Udvikling kan adspredes. Naar hans Tale fandt den Modtagelighed og hans Tillid den Agtelse, de begge ere værde, vilde han vel ikke undlade at gaae et offentligt Ønske i den Henseende venligt imøde. Jeg erkjender Storheden i hans Idee og dens Velgjørenhed for Folket. Laugsaanden vilde derved faae et vældigt Stød tilbage og Folkedannelsen et ligesaa vældigt fremad. Latinen vil vel endnu længe beholde sit Herredom i det lærde Skolevæsen; men en saadan fri Høiskole, stillet den anden ved Siden, var en Prøve, som kunde gjøres uden Fare for Barbarie. Lykkedes det ikke med den frie, blev jo Dannelsen og Lærdommen bevaret ved den gamle Skole.

Disse Linier have ingen anden Hensigt, end at gjøre Folket og dets ærlige Venner opmærksomme paa Pastor G.s Skrift og dets liberale Formaale. Han er vist en ærlig Folkeven og en oprigtig Christen, saa at jeg med Sandhed tør erklære, at den, som øiner i ham en St. Simonist, seer Feil."

Her udtales – langt klarere end i *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole* selv! – at hensigten med den folkelige højskole ikke mindst var dannelsen og den folkelige oplysning af Stortingets medlemmer. En sådan indforståethed med Grundtvigs højskoletanker gør det nærliggende at antage, at den anonyme forfatter har kendt også Grundtvigs første højskoleskrift, *Det Danske Fiir-Kløver* (1836), og generelt har været godt inde i hans nyere forfatterskab om samfundsforhold.

7 Statsborgeren

Ét bestemt blad reagerede mærkeligt nok slet ikke: Det radikalt norsk-nationale organ *Statsborgeren*, redigeret af digteren Henrik Wergeland. Bladet henvendte sig ikke mindst til et bondepublikum. Og man skulle tro, at et forslag til fremme af norsk folkelig dannelse ville blive budt særligt velkommen netop her.

Som Grundtvig knyttede også Wergeland nation og kristendom sammen, som Grundtvig var også Wergeland præget af klassisk-patriotiske ideer såvel som af moderne nationalromantik. Begge havde desuden suget til sig af indtryk fra rejser i England omkring 1830. Og begge var de stærkt engagerede i folkelig oplysning.

Men i modsætning til Grundtvig hyldede Wergeland liberale frihedsideer og betragtede Julirevolutionen i Paris 1830 med begejstring. Hjemmefra havde han medbragt en grundfæstet tillid til fornuften. Faderen, præsten Nicolai Wergeland, var en af hovedforfatterne til Eidsvoll-forfatningen, der som nævnt var præget af idealerne fra Den Franske Revolution. Med hjemmefra havde Henrik Wergeland desuden en grundfæstet national anti-danskhed og i forlængelse heraf: anti-grundtvigianisme. Et hvilket som helst skrift af Grundtvig – og vel ikke mindst et skrift om Norge – udløste derfor visse automatiske reaktioner.

Læs mere

Henrik Wergelands far, Nicolai, havde i 1811 vundet en prisopgave om begrundelser for et norsk universitet med sit store værk *Mnemosyne: et Forsøg paa at besvare den af Det kongl. Selskab for Norges Vel fremsatte Opgave om et Universitet i Norge*. Værket gjorde ham uhyre populær i Norge.

Universitetet i Christiania oprettedes ifølge kgl. reskript af 2. december 1811, hvilket var et af tidens store samtaleemner, men det begyndte først at fungere i 1813, under beskedne vilkår og med få studenter.

Imidlertid følte Grundtvig sig stødt over Wergelands *begrundelser* for et norsk universitet, som han fandt både anti-danske og, hvad der efter Grundtvigs opfattelse var lige så slemt, rationalistiske.

Grundtvig reagerede i 1812 med det lange digt *Til Dannerkongen Frederik hin Sjette paa Hans Fødselsdag den 28de Januarii 1812*. Digtet hyldede ikke mindst monarken for hans store og gode gerninger over for Norge, der skildredes i billedet af et hjælpeløst barn, opammet af den kærlige moder Danmark. Digtet var imidlertid ikke blot kongerøgelse, men navnlig polemik imod Nicolai Wergeland, og det havde hensat denne i norsk-national vrede. Han svarede 1816 med et omfattende historisk angreb på Danmark i almindelighed og Grundtvig i særdeleshed: *En sandfærdig Beretning om Danmarks politiske Forbrydelser imod Kongeriget Norge fra Aar 955 indtil 1814, eller fra Hakon Adelsteens Krig med Harald Blaatand, indtil Fredsslutningen i Kiel*. Heri fremstillede Wergeland Danmark som den rå kolonimagt, der langtfra havde opammet Norge, men tværtimod udsuget landet igennem århundreder; Grundtvig selv fremstilles som denne udbytnings apologet (Wergeland 1816, s. 115-121).

Værket udløste en pennefejde, hvor Grundtvig af andre nordmænd blev

både forsvaret og udsat for nye angreb (Albeck 1955, s. 138-150). Et kort svar dateret 13. maj 1817 gav Grundtvig i fortalen til *Danne-Virke*, 2, s. III f. Et upubliceret udkast til svar, formentlig fra efteråret 1816, "Om mine politiske Forbrydelser mod Norge", findes i Grundtvig-arkivet, fasc. 246.9.

Men først efter, at *Morgenbladet* den 29. august – ikke 28. august som anført i Skrondal (1929), s. 87 – havde ladet Grundtvigs 19 strofer lange frådende nidvise mod latinen og al dens væsen, *Romer-Vise*, optrykke, reagerede *Statsborgeren* den 14. september 1837 med et generelt angreb på både Grundtvig og hans norske tilhængere:

"Forbausende Ytringer af Grundtvig.

Kan noget forbause af denne Mand af hvad der er paradox og fanatisk? Det Urimelige, ja Vanvittige strømmer jo af ham, saasnt han kommer i mindste Berørelse med Religionen. Altsaa er Overskrivten mindre passende. Men det er Forbausende, at denne Mand netop i det, hvori en partiel monomanisk Galskab synes at rive ham hen, har Indflydelse paa og Anseelse som en Slags Profet hos ikke saa Faae hos Os, der lide af noget lignende, og ere forsaaavidt hans Aandsbeslægtede. Just i denne Tid har man hos os hørt denne Profettrøst fremkaldt i den videnskabelige Strid mellem de klassiske Sprogs og de praktiske, saakaldte humanistiske, Videnskabers fortrinsvise Studium; og derimellem har man da i *Morgenbladet* – man veed ikke ret om fra Grundtvig selv, der vel neppe trives uden nogen Trætte eller 'aandelig Kamp' – for nylig seet et Angrebsdigt paa de gamle Sprogs Studium. At Grundtvig er vaklende i sine verdslige Anskuelse, er nu vel saa; men alligevel vil det, med Hensyn til omtalte senere Retning af hans Anskuelse, ikke være uden Interesse, om vi hidføre følgende Ytringer af ham fremsatte i hans 'Korte Begreb af Verdens Krøniken.' (See Pag. 279-81.)"

Der anføres nu fra sidstnævnte værk citater, af *Statsborgeren* redaktionelt forsynede med flere udråbstegn, hvori Grundtvig 1812 havde opstillet skarpe modsætninger mellem naturvidenskaberne på den ene side og åndsliv på den anden.

I striden mellem klassisk og moderne dannelse og mellem de klassiske sprog og de 'reale' fag fremstiller dette angreb Grundtvig som en megaloman kværlant. Og ved at fastholde Grundtvig på hans synspunkter fra 1812 lykkes det desuden at fremstille ham som videnskabelig ignorant – og dermed uskikket til at udtale sig om moderne folkelig oplysning. At holde Grundtvigs tidligere synspunkter op imod hans aktuelle var således en velegnet metode til – fra både højre (*Den Constitutionelle*) og venstre (*Statsborgeren*) – at reducere ham *ad absurdum*.

Også denne artikel var anonym, men forfatteren er Henrik Wergeland selv.

Læs mere

Artiklen er optrykt i Wergeland (1934), s. 274.

8 Efterspil

Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole vakte således en del postyr i Norge, men

generelt blev værket ikke forstået på sine egne præmisser. Det betragtedes først og fremmest som et partsindlæg i den standende strid mellem 'klassicisme' og 'realisme', herunder striden om latin kontra norsk som undervisnings- og eksaminationssprog. Kun *Morgenbladets* velvillige, men dog ikke ukritiske omtale viste en større forståelse. Endog større end det var muligt ud fra en isoleret læsning af værket selv.

Grundtvigs vel nærmeste norske kirkelige tilhænger, som dog ikke delte hans had til latinen, kateket ved domkirken i Christiania W.A. Wexels, søgte at dæmpe Grundtvigs forventninger. Og måske også at advare ham imod omklamring fra det liberale *Morgenbladet*. I brev af 13. august 1837 skrev han:

“Tak for Deres Ord om den norske Højskole. [...] Jeg har des værre derom kun lidet Haab. Man forstaar Dem næppe her. [...] En Del her vil glæde sig i de 'Friheds-Ideer', i den 'Liberalisme', de mene at finde udtalt i Deres Ord, vil ogsaa i dette Stykke forstaa Dem maadelig nok og for Resten give Højskolen en god Dag” (1926, s. 273).

I sin fortale til *Nordiske Smaadigte* indrømmede Grundtvig da også, at *Til Nordmænd om en Norsk Høi-Skole* “havde mødt endeel Misforstand” (1838, s. XVI) i Norge. Alligevel var han ved godt mod.

I et brev til B.S. Ingemann skriver han 22. september 1837, at værket har vakt “nogen Eftertanke om den folkelige Højskoles Nødvendighed [...] i Norge, hvad saa end Følgen deraf kan blive” (1882, s. 199). Samme dag skriver han til Gunni Busck:

“Fra Norge har jeg hørt, at min lille Bog har gjort endeel Opsigt, og at der virkelig tænkes paa privat at oprette en folkelig Høiskole, men om Tanken bærer Frugt, er et andet Spørgsmaal, som kun Tiden kan vise” (Busck 1878, s. 206).

Det var den resolute Randi Solem, der fra august 1837 på eget initiativ gav sig i kast med at realisere de grundtvigske højskoleplaner i Norge, og hun skrev flere gange til Grundtvig herom. Juli 1838 var planerne blevet så konkrete, at hun tænkte sig at lade købe en bestemt gård til formålet. Nu bad hun Grundtvig komme op og bese den (Skrondal 1929, s. 88; brevene fra Randi Solem til Grundtvig i Grundtvig-arkivet, fasc. 443.41.a-k).

Planerne løb dog ud i sandet. De dybere forudsætninger for en folkelig højskole var dengang hverken til stede i Danmark eller i Norge, og den første norske højskole, Sagatun, åbnede først i 1864 (Thorkildsen 1996, s. 129-142).

9 Anvendt litteratur

9.1 Trykt

- Albeck, Gustav (1955) *Omkring Grundtvigs Digtsamlinger. Studier i Grundtvigs lyriske Forfatterskab 1808-16*. Aarhus & København.
- Bugge, Frederik Moltke (1838) *Det offentlige Skolevæsens Forfatning i adskillige tydske Stater tilligemed Ideer til en Reorganisation af det offentlige Skolevæsen i Kongeriget Norge*, 1-3. Christiania.

- Bugge, Knud Eyvin (1965) *Skolen for livet. Studier over N.F.S. Grundtvigs pædagogiske tanker*. København.
- Busck, Gunni (1878) *Gunni Busck, et Levnedsløb i en Præstegaard. Anden, forøgede Udgave*, udg. af Henrik Bech. København [1869].
- *Den Constitutionelle* 1837. Christiania.
- Golf, Olav (1996) *Haugianisme og folkeopplysning*. Oslo.
- Golf, Olav (2001) *Norgesvennen Grundtvig*. Oslo.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1812a) *Til Dannerkongen Frederik hin Sjette paa Hans Fødselsdag den 28de Januarii 1812*. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1812b) *Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng*. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1817) *Danne-Virke*, 2. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1832) *Nordens Mythologi eller Sind-Billedsprog, historisk-poetisk udviklet og oplyst*. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1836) *Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet*. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1837) *Romer-Vise*. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1838) *Nordiske Smaadigte*. Christiania.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1843) *Haandbog i Verdenshistorien*, 3. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1882) *Grundtvig og Ingemann. Brevvexling 1821-1859*, udg. af Svend Grundtvig. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1924-1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, 1-2, udg. af Georg Christensen & Stener Grundtvig. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1968) *Grundtvigs skoleverden i tekster og udkast*, 1-2, udg. af K.E. Bugge. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (2010) *Skriften in Auswahl*, udg. af K.E. Bugge, Flemming Lundgreen-Nielsen & Theodor Jørgensen. Göttingen.
- Johansen, Steen (1950) "Hvor gammelt er ordet 'grundtvigianer'?", i *Højskolebladet* nr. 34, 1950. Kolding.
- Kaartvedt, Alf (1964) *Det Norske Storting gjennom 150 år*, 1, Fra

Riksforsamlingen til 1869. Oslo.

- *Morgenbladet* 1837. Christiania.
- Lehmann, Orla (1865) *Norge og Nordmændene. Reiseerindringer fra 1836 og 1865.* København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*, 1-2. København.
- Skrondal, Anders (1929) *Grundtvig og Noreg. Kyrkje og skule 1812-1872.* Bergen.
- *Statsborgeren* 1837. Christiania.
- Thorkildsen, Dag (1996) *Grundtvigianisme og nasjonalisme i Norge i det 19. århundre.* Oslo.
- Wergeland, Henrik (1934) *Samlede Skrifter, trykt og utrykt, 3:3, Artikler og småstykker, polemiske og andre: 1836-1845.* Oslo.
- Wergeland, Nicolai (1811) *Mnemosyne: et Forsøg paa at besvare den af Det kongl. Selskab for Norges Vel fremsatte Opgave om et Universitet i Norge: et Priisskrift*, 1-2. Christiania.
- [Wergeland, Nicolai] (1816) *En sandfærdig Beretning om Danmarks politiske Forbrydelser imod Kongeriget Norge fra Aar 955 indtil 1814, eller fra Hakon Adelsteens Krig med Harald Blaatand, indtil Fredsslutningen i Kiel. En Skisse.* Norge.

9.2 Utrykt

- “Om mine politiske Forbrydelser mod Norge” (1816), Grundtvig-arkivet, fasc. 246.9.
- Brev af 12. oktober 1837 fra Christopher Grøndahl til Grundtvig, Grundtvig-arkivet, fasc. 443.19.a.
- Breve fra familien Solem til Grundtvig, Grundtvig-arkivet, fasc. 443.39-41.

10 Anvendt webside

- www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Historikk/Parlamentarismen-i-utvikling/ (20. marts 2012)